

Особливості формування художньо-аналітичних умінь майбутніх учителів музики

Плотницька О. В.

Аспірантка Житомирського педагогічного університету ім. І. Я. Франка

Реформування системи освіти продовжує набувати нових рис. Зберігаючи кращі здобутки вітчизняної педагогіки, оновлення змісту сучасної освіти призводить до впровадження в навчальну програму великої кількості нових курсів і предметів.

Закон України “Про вищу освіту” (2002р.) спрямований на врегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України, створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства у кваліфікованих фахівцях. В законі зазначається, що освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти – характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов’язки певного рівня професійної діяльності.

Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального і економічного розвитку суспільства і держави. Відомий французький мислитель Е. Ренан, висловлюючись про важливість цієї сфери, говорив: “Питання про освіту для сучасних суспільств є питанням життя чи смерті, питанням від якого залежить їхнє майбутнє”.

Рухаючись оновленими шляхами, українська педагогіка підходить до визнання самоцінності студента, який може і повинен обирати свій шлях розвитку і освіти, самостійно обирати предмети для вивчення і термін їх засвоєння. Характеристиками сучасного вчителя є: розвинутий гуманістичний світогляд і духовна культура, сформованість фахової компетенції як творчої і професійної якості, пізнавальна активність і організаторські здібності, оволодіння фаховими методиками і технологіями творчого розвитку особистості. Формування гармонійно розвиненої особистості є метою освіти. Тут логічно звернутись до мистецтва, тому що цілі, які ставить перед собою освіта, збігаються з функціями мистецтва. Адже передача соціально-

культурного досвіду не може бути ефективною, якщо не активізується особистісно-сміслова сфера людини, оскільки “освіта без душі спустошує душу”(М. Мамардашвілі).

Художня освіта - це процес оволодіння і присвоєння людиною художньої культури свого народу і людства, один з найважливіших способів розвитку і формування людини як цілісної особистості, його духовності, творчої індивідуальності.

Головною метою художньої освіти на сучасному етапі є підвищення значимості культури і мистецтва в загальній освіті. Виходячи з неї, художня освіта покликана забезпечити здійснення наступних задач:

- формування і розвиток естетичних потреб і смаків усіх соціальних і вікових груп населення, створення на цій основі естетично розвиненої і зацікавленої аудиторії слухачів і глядачів;
- підготовка творчих кадрів до професійної діяльності в сфері мистецтва і культури, а також педагогічних кадрів для системи художнього освіти;
- збереження і передача новим поколінням традицій вітчизняної професійної освіти в області мистецтва;
- прилучення до шедеврів вітчизняної і закордонної художньої культури, кращих зразків народної творчості, класичного і сучасного мистецтва;
- реалізація морального потенціалу мистецтва як засобу формування і розвитку етичних цінностей і ідеалів особистості і суспільства;
- широке впровадження художньої освіти як фактора інтелектуального росту дітей і юнацтва, що сприяє розкриттю їхнього творчого потенціалу.

У наукових дослідженнях представлено широкий спектр засобів забезпечення якості професійної підготовки, що досягається різними шляхами: оновлення змісту навчального процесу орієнтованого на останні досягнення науки і практики, підвищення науково-педагогічної кваліфікації вчителів, активна участь у науково-дослідницькій діяльності, вдосконалення практичних умінь і навичок.

Випускник вищого освітнього закладу, що одержав кваліфікацію вчитель музики, повинен бути готовим здійснювати розвиток, навчання і виховання

учнів як суб'єктів освітнього процесу засобами мистецтва, сприяти соціалізації і формуванню особистісної культури, використовувати різноманітні методи, засоби і прийоми навчання. Професія, вчитель музики, поєднує в собі декілька видів професійної діяльності: це і викладацька, і науково-методична, соціально-педагогічна, виховна, культосвітня, корекційно-розвиваюча, управлінська, тощо. Області діяльності вчителя музики не менш об'ємні: музично-конструктивна, музично-виконавська, художньо-комунікативна, організаційна, дослідницька.

Головним завданням вчителя музики ми вважаємо вміння донести до своїх учнів розуміння цінити прекрасне в природі, у продуктах і результатах фізичної, розумової і духовної праці людей; вміння користуватися плодами культурного розвитку людства для удосконалювання своєї особистості; вміння брати посильну участь у процесах підтримки і відновлення суспільної культури, художній творчості, культурному житті країни і світу.

Художня культура особистості складається зі сфери художньої свідомості (осмислене сприйняття мистецьких творів, засвоєння художніх знань, оперування ними, володіння операціями мислення) і художньої практики, тобто творчої діяльності.

Мистецтво як один з істотних компонентів культури є єдиним видом діяльності, що створює цілісну картину світу в єдності думки і почуття. Мистецтво є найважливішим засобом прилучення людини до загальнолюдських, духовних цінностей через власний досвід, особисте емоційне переживання. Саме мистецтво виражає і формує відношення людини до всіх явищ буття і до самого себе, а близькість педагога до мистецтва дозволить додати процесу навчання і спілкування з дітьми гуманно-особистісний характер (1:8). Знання, отримані під час навчання у вищому навчальному закладі, перевіряються на практиці і сприяють формуванню системи основних педагогічних та художніх умінь, необхідних для подальшої професійної діяльності вчителя музики. В цьому процесі важливим стає оволодіння інтелектуальними стратегіями, які дозволяють особистості

ефективно застосовувати набуті знання для вирішення завдань художньої освіти.

Б.М. Теплов вважав, що «інтелект у людини єдиний і єдині основні механізми мислення, але відрізняються форми мислительної діяльності, оскільки відрізняються задачі, котрі стоять в тому та іншому випадку перед розумом людини». Мислення як процес, що включає загальні логічні операції аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення підлягає головним закономірностям і здійснюється єдиними психологічними механізмами. Необхідно враховувати те, що мислення особистості, котра здійснює певну діяльність і вирішує певні професійні завдання, має і специфічний предметний зміст, свій понятійний апарат, свої засоби та прийоми.

Художнє мислення - особливий вид духовно-інтелектуальної діяльності, що володіє відомою автономією стосовно інших видів діяльності, результати якої мають цілком специфічні параметри. І художнє мислення, і таке поняття, як художня свідомість вивчені недостатньо, їхнє наукове освоєння вимагає ще ґрунтовної роботи (2:64).

Вивчення кожного окремого мистецтва на професійному рівні не можливо без залучення суміжних філософських, історичних, естетичних, культурологічних, мистецтвознавчих та інших гуманітарних наук. Ізольований підхід до розгляду різновидів мистецтва як замкнених галузей часом призводить до обмеженості художнього мислення, вузькості образно-асоціативних уявлень, недостатньої наукової компетентності при розумінні стильової атрибутики творів.

Художня компетенція майбутнього вчителя музики повинна спиратися на основи, квінтесенцію знань, умінь і навичок, а так само на уміння ними оперувати для одержання власного неповторного результату творчої діяльності, що будується на основі культури сприйняття. Процес становлення художньої компетенції складний і тривалий, тому що містить у собі всі знання і навички, засвоєні індивідом за період навчання.

Усі види мистецтва, будучи представниками естетичного циклу в школі, мають широкий спектр можливостей не тільки для навчання знанням, умінням і

навичкам, але і для усвідомлення загальних принципів функціонування мистецтва і якнайкраще підходять для виховання в учнів художньої грамотності і художньої компетенції.

Впровадження нових освітніх технологій вимагає відповідної підготовки вчителя, професійне становлення якого відбувається в органічному взаємозв'язку з особистісним розвитком. Завдання особистісної орієнтації зумовлюють необхідність набуття вчителем нетипових для традиційної освіти умінь: розкривати учням своє особистісне бачення мистецького твору; активізувати процеси переживання; «відчувати» внутрішній світ іншого, його особистісні потреби; здійснювати діалогове спілкування з творами мистецтва; вдосконалювати своє розуміння закономірностей розвитку мистецтва і культури, розвиток асоціативних зв'язків і розуміння внутрішніх, інтегративних зв'язків між різними мистецтвами в процесі їхнього становлення і розвитку (3:29).

Процес синтезу інформації здійснюється безпосередньо у свідомості людини. Тому зростає роль здатності людини до синтезу, до узагальнення. Важливим стає наявність уяви, уміння співвідносити різнорідний матеріал, здатність гармонізувати світ, сприймати його картину цілісно. Саме ці здібності розвиваються в людини насамперед за рахунок предметів естетичного циклу. Розвинуте художнє сприйняття, уява, наявність асоціативних рядів дозволяє сучасній людині сформулювати критичне сприйняття інформаційного потоку, що дозволяє вичленувати найбільш особистісно значиме; адекватно розуміти мову мистецтва (у тому числі і сучасного); творчо моделювати процес пізнання.

Важливу роль у цьому процесі ми відводимо формуванню художньо-аналітичних умінь майбутнього вчителя музики, які дозволять опанувати не тільки культуру сприйняття, процес пізнання, але й аналіз творів мистецтва. Важливим аспектом підготовки до сприйняття і розуміння мистецтва є формування у особистості умінь аналізу та інтерпретації мистецьких творів. Такий аналіз потребує художньо-естетичної освіченості і розвиває аналітичну спостережливість студента, а вона може знадобитися йому не тільки в роботі над художніми, мистецькими творами, а також і у педагогічній діяльності.

Художній аналіз – це логічний прийом або спосіб вивчення художнього твору, уміння розкласти його на складові частини, кожна з яких розглядається окремо і детально для того, щоб виділені складові об'єднати за допомогою синтезу в ціле. Раціонально-логічний підхід до аналізу творів мистецтва приводить до втрати почуттєвої, емоційної, спонтанної природи як музики, так і інших видів мистецтва. Це пов'язано з ігноруванням великої кількості ланок між музичним і математичним логічним мисленням. Сполучення глибокої формалізації із широким і обґрунтованим естетичним і культурологічним підходом дозволяє уникати недоліків, що є в кожному з цих аспектів аналізу. Естетично-емоційний аналіз розкриває всебічність і невичерпність властивостей твору, внутрішні і зовнішні зв'язки, активізує образно-асоціативне тлумачення авторської творчої композиції, сприяє встановленню міжчуттєвих зв'язків різних видів мистецтва.

Художній твір який осмислено і пережито через призму індивідуального пізнання і естетичного досвіду стає частиною духовного багажу і особистої культури. Важливими є не тільки історичні і теоретичні знання про мистецтво, але й розуміння його через емоційно забарвлену пізнавальну активність.

Формування художньо-аналітичних умінь надає можливість кожному суб'єкту, сприймаючому художній твір, відмежуватись від стереотипного аналізу і засвоєння авторитарних суджень про той чи інший твір мистецтва і самому пізнати естетичне кредо митця та особливості його стилю, проникнути в образно-сміслову сутність художнього твору.

Формування художньо-аналітичних умінь не тільки нерозривно пов'язане з розвитком сенсорної культури, вмінням розрізнити мелодію, тембр звуків, інтонацію, кольори, особливості композиційної будови мистецького твору, ритміку віршів, живопису, але й є головним компонентом розвитку розумово-почуттєвої активності, яка дає можливість глибинного розуміння мистецького твору, усвідомлення і осмислення авторської концепції.

Художня педагогіка чи педагогіка мистецтва є предметом що допомагає синтезувати отримані знання і сформувати відповідні уміння з предметів естетичного і гуманітарного циклів, а також виступає засобом, що стимулює

творчу уяву, створює умови реалізації творчого потенціалу особистості через прилучення до світової художньої культури, шедеврів національного і світового мистецтва.

Список використаних джерел:

1. Юсов Б. П. Законы Вселенной и законы культуры] / Педагогика искусства и интеграция. Материалы Международной конференции. - М., 2001. - С.8
2. Бонфельд М. Ш. Музыка: язык, речь, мышление. – Вологда., 1999. – 210с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – К., 2002. – 270с.